
<https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.92-101>

УДК 327(661/663):341.67

Марта Олійник-Дьомочко

МБФ «Глобал Юкрейн»

<https://orcid.org/0000-0002-9113-5677>

ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ В ЦЕНТРАЛЬНОМУ САХЕЛІ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ОПЕРАЦІЇ «БАРХАН»

У статті всебічно розкрито тему зміни безпекової ситуації в субрегіоні Центрального Сахелю, до якого входять Малі, Буркіна-Фасо та Нігер, після завершення операції «Бархан» у 2022 р. Особливу увагу приділено зоні Лінтако-Гурма – головній арені для таких терористичних угруповань, як «Джамаат Нусрат аль-Іслам валь-Муслімін» (JNIM), філії «Ісламської держави» «Аль-Каїда» та «Боко Харам». Висвітлено причини поширення тероризму, зокрема наслідки війни у Лівії, вплив етнічних конфліктів і слабкість державної влади. Зроблено аналіз архітектури безпеки в регіоні під час та після операції «Бархан», виокремлено чинники, які зумовлювали обмежену ефективність контртерористичної діяльності у 2014–2022 рр., досліджено, чому та як саме змінився підхід до гарантування безпеки в регіоні.

Окремо розглянуто вплив на регіон найманців з російського збройного формування «Африканський корпус», головні чинники нинішнього зростання терористичної загрози, роль військових режимів і наслідки створення Конфедерації держав Сахелю.

У заключній частині статті виокремлено три основні групи стратегічних орієнтирів, необхідних для врегулювання кризи в Центральному Сахелі: поліпшення безпекової ситуації, забезпечення сталого розвитку та сприяння економічному зростанню. Визначено основні напрями дій у кожній з цих сфер, серед них: створення регіональної архітектури безпеки під проводом африканського органу, посилення спроможності армій країн регіону, залучення іноземних інвестицій, розвиток інфраструктури у слабзорозвинених регіонах, боротьба з безробіттям молоді та підтримка малого й середнього бізнесу. Реалізація цих напрямів дасть змогу стабілізувати ситуацію в регіоні, зміцнити інституції, зменшити рівень терористичної активності та забезпечити довготривалу стабільність і розвиток.

У статті використано такі методи: компаративний та історичний аналіз, системний підхід, кейс-стаді, методи моделювання та прогнозування.

Ключові слова: Сахель, терористичні угруповання, регіональна безпека, Бархан, Малі, Буркіна-Фасо, Нігер, Африка.

Центральний Сахель має ключове значення для безпеки Африки, оскільки екстремістські угруповання використовують його як плацдарм для поширення впливу на сусідні країни. Ця проблема є багатовимірною, для її розв'язання потрібно поєднати військові, соціальні, політичні та економічні підходи. Без стабілізації ситуації в Центральному Сахелі є ризик ескалації загроз, які вплинуть не лише на Африку, а й на глобальну безпеку. Водночас недемократичні закордонні режими, зокрема Російська Федерація, прагнуть скористатися слабким становищем держав Сахелю і завдяки найманцям та узалежненню від себе військових режимів, які нині при владі, контролювати ресурси країн Сахелю і шляхи нелегальної міграції, зміцнити свій вплив на Африканському континенті. Дослідження того, як змінюється безпека й ситуація в регіоні до та після появи російських найманців, дає змогу зрозуміти істинні цілі та мотиви діяльності РФ в Африці.

Мета статті полягає у всебічному аналізі трансформації безпекової ситуації в регіоні Центрального Сахелю після завершення операції «Бархан» та визначенні стратегічних орієнтирів для стабілізації регіону.

Окремі аспекти проблематики безпеки на Африканському континенті розглянуто в працях українських науковців і дослідників, зокрема: А. Веселовського, О. Мішина, Ю. Олійника, А. Сапсая, В. Омельченка, В. Головченка, Т. Власюка, Г. Ермана, Ю. Мороза. Проте є потреба в аналізі сучасної безпекової ситуації в регіоні та ефективності контртерористичної стратегії нових військових режимів у Малі, Буркіна-Фасо та Нігері, а також виокремленні чинників, які б зумовлювали поліпшення регіональної безпеки. Це й стало основним об'єктом дослідження, результати якого представлено в цій статті.

Це питання перебуває у фокусі уваги багатьох закордонних аналітичних установ, серед яких Стокгольмський міжнародний інститут дослідження миру (Швеція), Африканський центр стратегічних студій (США), Королівський інститут міжнародних відносин (Велика Британія), Міжнародна кризова група (Бельгія), Південноафриканський інститут міжнародних відносин (ПАР), Група дослідження Сахелю (США). Питання тероризму в Сахелі, діяльності закордонних найманців, політики європейських країн у регіоні висвітлено в працях таких закордонних аналітиків, як Марк-Антуан Перуз де Монкло (Marc-Antoine Pégouse de Montclos) (Франція), Вінсент Фуше (Vincent Foucher) (Франція), Абдулай Кейн (Abdoulaye Kane) (США), Стівен Грузд (Steven Gruzd) (ПАР), Ендрю Лебович (Andrew Lebovich) (США). Попри доволі значну кількість закордонних досліджень цієї тематики, додаткового вивчення потребують такі аспекти, як врегулювання кризи в Сахелі, її транскордонний характер та основні витoki, вплив нових гравців (зокрема Російської Федерації) на регіон.

Для написання цієї статті використано низку **методів** для комплексного дослідження ситуації в Центральному Сахелі: компаративний аналіз (для порівняння міжнародної взаємодії під час та після операції «Бархан»), історичний аналіз (для дослідження розвитку діяльності терористичних груп у Сахелі, зростання російської присутності в регіоні), системний підхід (розгляд безпекових проблем регіону через призму взаємодії багатьох чинників), кейс-стаді (цілі діяльності російських найманців у регіоні), метод моделювання (під час розроблення рекомендацій для врегулювання безпекової ситуації), метод прогнозування (для визначення подальшої динаміки ситуації).

Субрегіон Центрального Сахелю, до якого входять Малі, Буркіна-Фасо та Нігер, є одним із найбільш постраждалих від терористичної діяльності регіонів у світі. За даними Armed Conflict Location and Event Data (ACLED), некомерційної дослідницької організації, яка збирає та оцінює дані про політичне насильство в усьому світі, кількість загиблих у цих трьох країнах у першій половині 2024 р. становила 7620 осіб, що на 9 % більше порівняно з тим самим періодом 2023 р., на 37 % – проти 2022 р. і на 190 % – проти 2021 р.¹

Найбільше терористичних атак відбувається в історичній зоні Ліптако-Гурма (так зване трикордоння Сахелю, яке охоплює прикордонні райони Малі, Нігеру та Буркіна-Фасо). У 2023 р. 40 % нападів і 43 % смертельних випадків у трьох країнах сталися в межах лише 50 км від трикордоння².

¹ “West Africa and the Sahel. Monthly Forecast,” Security Council Report, December 2024, <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2024-12/west-africa-and-the-sahel-13.php>.

² Spatial Conflict Dynamics indicator, Mapping Territorial Transformations in Africa, accessed January 16, 2025, <https://mapping-africa-transformations.org/security/>

У субрегіоні Центрального Сахелю діють такі терористичні угруповання: «Джамаат Нусрат аль-Іслам валь-Муслімін» (JNIM) та дві філії «Ісламської держави» (ІД) у Західній Африці та у Великій Сахарі – «Аль-Каїда» в ісламському Магрибі, «Боко Харам» (на території Нігеру). Під їхнім контролем перебувають цілі регіони країн, наприклад, Гао та Менака (Малі), а Буркіна-Фасо, де вони контролюють понад 50 % території, посідає перше місце в Глобальному терористичному індексі за 2024 р.³

Терористичні угруповання розширили свою діяльність на Центральний Сахель після початку війни в Лівії. Їхня поява в Сахелі після повалення Муаммара Каддафі та розповсюдження зброї створили умови для активізації діяльності туарегів (етнос на території кількох країн Сахелю, який прагне до створення власної держави Азаваду) та початку їхнього чергового повстання у 2012 р. Туареги співпрацювали з терористичними угрупованнями в Малі у 2012–2013 рр., що також сприяло поширенню тероризму з північних частин країни до регіону Ліптако-Гурма і, відповідно, на території Буркіна-Фасо та Нігеру. Нині критично гострим є питання недопущення поширення діяльності терористичних угруповань на території інших країн Західної Африки.

У відповідь на зростання терористичної активності було задіяно безпекові інструменти різних міжнародних і регіональних акторів. Зокрема, регіональні сили охоплювали Спільні сили G5 Sahel (Буркіна-Фасо, Чад, Малі, Мавританія та Нігер), сформовані у 2017 р. для координації регіональних антитерористичних зусиль, та Багатонаціональну об'єднану оперативну групу (MNJTF), до якої долучилися Бенін, Камерун, Чад, Нігер та Нігерія для протидії діяльності «Боко Харам» у басейні озера Чад.

Важливим елементом антитерористичної діяльності було залучення міжнародних акторів. Зокрема, на прохання уряду Малі Франція у 2013 р. розпочала військову операцію «Сервал», яку згодом було замінено операцією «Бархан» (2014–2022 рр.). У межах останньої діяв контингент чисельністю 5100 французьких військових і чотири бази (Нджамена, Ніамей, Угадугу та Гао). США відкрили дві бази в Нігері (у Ніамеї та Агадезі для безпілотників), надавали підтримку Франції в її антитерористичних зусиллях, проводили військові тренування збройних сил країн Сахелю в межах програми Flintlock. З боку міжнародних організацій були залучені Африканський Союз, ООН та Європейський Союз. Африканський Союз розгорнув Місію підтримки в Малі (AFISMA) з січня по липень 2013 р. із залученням 6200 військових. У липні 2013 р. її замінила Стабілізаційна місія ООН (MINUSMA), яка діяла до 2023 р. в Малі із залученням 15 тисяч миротворців. Європейський Союз розгорнув дві цивільні місії: EUTM Mali (2013–2020 рр.), спрямовану на підтримку сектору безпеки та збройних сил Малі, EUCAP Sahel Niger (2012 р.) і EUCAP Sahel Mali (2014 р.), які фокусувалися на навчанні та технічній допомозі збройним силам країн Сахелю для боротьби з тероризмом. У 2020 р. було створено оперативну групу «Такуба» для боротьби з тероризмом у Сахелі.

Попри велику кількість залучених акторів, успіхи антитерористичної діяльності були доволі обмеженими через вплив таких чинників:

1. Комплексний характер безпекової кризи в Сахелі. У регіоні окрім терористичних угруповань діють ще групи транснаціональної організованої злочинності та сепаратистські збройні рухи, які також дестабілізують країни.

2. Етнічні суперечності. У згаданих вище країнах терористичні групи та мережі використовують етнічні відмінності, загострюючи насильство між громадами. Додаткову роль у цьому відіграють зміна клімату та нестача ресурсів.

3. Слабкість держав Сахелю через часту зміну влади за допомогою переворотів, недостатній економічний розвиток, погане урядування та відсутність державного контролю над усією територією країни (Малі, Нігер та Буркіна-Фасо входять до 20 найбільш крихких країн світу). Внаслідок відсутності державного контролю над усією територією країни виникають так звані сірі зони на периферії країн, через які пролягають шляхи нелегальної міграції, наркотрафіку. Крім того, слабкий економічний розвиток, великий відсоток безробіття серед населення полегшують процес вербування людей до лав терористичних організацій.

³ Global Terrorism Index 2024, Institute for Economics and Peace, February 29, 2024, <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2024>.

4. Неусунення справжніх причин нестабільності в регіоні. Антитерористичну діяльність було спрямовано на терористичні угруповання, тоді як основні передумови нестабільності: слабку економіку, неналежне урядування – проігноровано. Поліпшення в цих сферах, особливо в сільських і слаборозвинених районах, унеможливить мобілізацію населення терористичними угрупованнями.

5. Слабка координація антитерористичних зусиль різних міжнародних акторів. У 2020 р. в Нуакшоті було домовлено про створення Міжнародної коаліції для Сахелю, яка б відповідала за координацію антитерористичних зусиль у регіоні, проте її ефективність була доволі обмеженою через велику кількість залучених акторів та складність процесу.

З 2020 р. політична ситуація в країнах регіону зазнала змін: групи військових офіцерів захопили владу в Малі (серпень 2020 р.), Буркіна-Фасо (січень 2022 р.) і Нігері (липень 2023 р.). Як у Малі, так і в Буркіна-Фасо, після першого перевороту був другий: у Малі хунта на чолі з полковником Ассімі Гоїтою скинула цивільних призначенців у травні 2021 р., у Буркіна-Фасо капітан Ібрагім Траоре скинув полковника Поля-Генрі Дамібу у вересні 2022 р. Хунти обіцяли перехід до цивільного правління, проте на практиці діє авторитарне правління з постійним відкладанням проведення виборів чи передачі влади цивільним представникам.

Після приходу до влади військові хунти звинувачували міжнародних партнерів у неефективності їхнього військового втручання та реалізації неоколоніальної політики в співпраці з Нігером, Малі та Буркіна-Фасо, що супроводжувалося маніфестаціями населення з вимогами виведення іноземних військ. Варто зауважити, що у зменшенні впливу європейських країн та США в Сахелі, зокрема, була зацікавлена Росія, щоб отримати доступ до ресурсів регіону, встановити контроль над шляхами нелегальної міграції до Європи та посилити свій військово-політичний вплив в Африці. Тож Росія була спонсором багатьох пропагандистських кампаній у ЗМІ Сахелю з метою дискредитування Франції та маніпулювання суспільною думкою⁴. Всі згадані вище чинники разом із високою вартістю операції «Бархан» для Парижа призвели до рішення про завершення операції «Бархан», про що 13 липня 2021 р. оголосив президент Франції Емманюель Макрон. У 2023 р. на вимогу хунти Малі було припинено діяльність MINUSMA.

Схожий сценарій згодом повторився в Буркіна-Фасо та Нігері у 2023 р., коли на вимогу місцевих хунт Франція згорнула свою військову присутність. Свій контингент з Нігеру вивели також США у 2024 р. Окрім цього, Малі, Буркіна-Фасо та Нігер вийшли із сил G5 Sahel у 2022–2023 рр. Виник своєрідний вакуум: збройні сили трьох сахельських країн є доволі слабкими і самостійно неспроможні забезпечити належну відповідь на терористичну загрозу, а отже потребують зовнішньої підтримки. Цією ситуацією вдало скористалася Москва: у грудні 2021 р., після попередніх домовленостей та передачі зброї Бамако, найманці ПВК «Вагнер» (згодом перебрандованої в збройне формування «Африканський корпус») прибули в Малі на запрошення керівників країни для боротьби з терористичною загрозою в північній провінції⁵. У січні⁶ та квітні⁷ 2024 р. російські найманці з'явилися у Буркіна-Фасо та Нігері, відповідно. Отже, можемо зазначити, що протягом 2021–2023 рр. відбулася кардинальна зміна міжнародних гравців, залучених до контртерористичної діяльності в Центральному Сахелі.

Влада Малі заявила про прогрес у боротьбі з тероризмом після появи російських найманців, проте статистичні дані міжнародних моніторингових агенцій це не підтверджують. Зокрема, за даними ACLED, зростання чисельності загиблих серед цивільного населення у 2022 р.

⁴ Dan Whitman, "The West's Loss of the Sahel: Not Only Russia's Doing," Foreign Policy Research Institute, July 2024, <https://www.fpri.org/article/2024/07/the-west-s-loss-of-the-sahel-not-only-russias-doing/>

⁵ Юрій Олійник, Марта Олійник-Дьомочко, Анатолій Максимов, «Вплив діяльності ПВК "Вагнер" на держави Африки: наслідки для України», Центр міжнародної безпеки, червень 2023, <https://analytics.intsecurity.org/wagner-group-africa/>

⁶ Anna Kowalska, "Wagner Forces Under a New Flag: Russia's Africa Corps in Burkina Faso," Centre for Eastern Studies, January 31, 2024, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-01-31/wagner-forces-under-a-new-flag-russias-africa-corps-burkina-faso>.

⁷ Liam Karr, "Africa File Special Edition: Russia's Africa Corps Arrives in Niger – What's Next?," Institute for the Study of War, April 12, 2024, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/africa-file-special-edition-russia%E2%80%99s-africa-corps-arrives-niger-what%E2%80%99s-next>.

збігається з прибуттям сил ПВК «Вагнер». У перші шість місяців 2022 р. кількість атак різко зросла, зокрема в зоні трикордоння: за цей період було вбито понад дві тисячі мирних жителів, що на 50 % більше, ніж у 2021 р.⁸ За перші сім місяців 2023 р. загинули щонайменше 7800 цивільних осіб, що значно більше, ніж у 2022 р.⁹ Річ у тім, що заявлені цілі Росії в Сахелі – використання найманців для тренування збройних сил Малі та ведення контртерористичної діяльності – не збігаються з реальними. Для підтвердження наведемо такі факти:

1. Найманці «Африканського корпусу» задіяні в країнах Центрального Сахелю передовсім для стабілізації чинних режимів, а не для боротьби з терористичними угрупованнями. Зокрема, відбуваються такі події, як переслідування журналістів та політичних активістів, участь у масових розправах над цивільним населенням (найчастіше проти етносу Фулані)¹⁰, закриття незалежних і закордонних ЗМІ¹¹.

2. Після завершення MINUSMA в Малі російські сили та регулярна армія Малі сфокусувалися на боротьбі з туарегами на півночі країни. Як Малі, так і Росія, прагнуть отримати доступ до покладів золота на цій території. Російські найманці намагаються контролювати кустарні золоті копальні між Гао та Кідалем¹². Свідченням цього є підписання в листопаді 2023 р. між Малі та Росією меморандуму про фінансування та будівництво золотопереробного заводу в столиці Бамако¹³, перегляд угод з іноземними компаніями, які працюють у цій країні, та зміна гірничого кодексу. Останнє стосується і Буркіна-Фасо та Нігеру.

3. Російські найманці є малоефективними в боротьбі з терористичними угрупованнями. Підтвердженням цього є втрати серед росіян: в атаках під Тінзауатеном (2024 р.), Бандіагарі та Севаре (2023 р.) загинуло сумарно понад 100 осіб, що перевищує кількість загиблих французьких військових за час усієї операції «Бархан». Обмежена протидія терористам з боку російських сил не приносить успіхів, кількість атак з боку угруповань зростає. Одним із найпроблемніших був штурм школи жандармерії військової бази в столиці Малі Бамако 17 вересня 2024 р., оскільки це вперше за дев'ять років ісламістські угруповання завдали удару по місту.

Наступна вагома зміна в безпековому плані стосується створення Конфедерації держав Сахелю: 16 вересня 2023 р. Малі, Нігер та Буркіна-Фасо підписали договір про взаємну оборону, 28 січня 2024 р. країни вийшли з ЕКОВАС (Економічне співтовариство країн Західної Африки), а 6 липня 2024 р. оголосили про створення конфедерації. Також у конфедерації зазначили про створення об'єднаних сил для боротьби з безпековими загрозами. Проте перед розгортанням спільних сил постає низка викликів, основним з яких є наявність достатніх оперативних спроможностей національних збройних сил для ефективного участі в регіональних військових операціях. Додатковими аспектами є забезпечення належного рівня координації між учасниками, фінансова підтримка операцій, а також залежність конфедеративних структур від військових режимів з огляду на їхню тимчасову стабільність.

Порівнявши два періоди – до та після 2021 р., можна зазначити, що перший формат мультиакторної безпекової взаємодії із залученням Франції, США, ООН та ЄС був ефективнішим у короткостроковій перспективі через стримування терористичної загрози. Після зміни політичного контексту в країнах Центрального Сахелю акцент змістився на забезпечення влади військових режимів та експлуатацію ресурсів, що веде до поглиблення безпекової кризи, погіршення умов

⁸ ACLED, “Regional Overview: Africa (21–27 May 2022),” *ReliefWeb*, June 1, 2022, <https://reliefweb.int/report/burkina-faso/acled-regional-overview-africa-21-27-may-2022>.

⁹ Katarina Hoije and Antony Sguazzin, “Sahel Deaths Are Surging, Contracting Juntas’ Claims on Security,” *Bloomberg*, August 7, 2023, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-07/sahel-deaths-are-surging-contracting-juntas-claims-on-security>.

¹⁰ “Rapport sur les évènements de Moura du 27 au 31 mars 2022,” Office of the High Commissioner for Human Rights, May 2023, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/mali/20230512-Moura-Report.pdf>.

¹¹ “Militant Islamist Groups Advancing in Mali,” African Center for Strategic Studies, September 24, 2024, <https://africacenter.org/spotlight/militant-islamist-groups-advancing-mali/>

¹² “Disarray in Azawad,” *All Eyes on Wagner*, August 3, 2024, <https://alleyesonwagner.org/2024/08/03/disarray-in-azawad/>

¹³ Tiemoko Diallo, “Mali Signs Agreement with Russia to Build Gold Refinery,” *Reuters*, November 22, 2023, <https://www.reuters.com/markets/commodities/mali-signs-agreement-with-russia-build-gold-refinery-2023-11-22>.

життя цивільного населення та зростання загрози для Західної Африки загалом. У вересні 2024 р. очільник Африканського командування США (AFRICOM) Майкл Ленглі повідомив, що терористичні групи в Сахелі «метастазують і рухаються до північних кордонів прибережних держав Західної Африки: Кот-д'Івуару, Гани, Того та Беніну»¹⁴. За даними ACLED, екстремістські групи вчинили у 2023 р. 171 напад у Беніні, 14 – у Того. Африканський центр стратегічних досліджень стверджує, що за 2022–2023 рр. кількість насильницьких інцидентів за участі терористичних угруповань поблизу кордонів країн Центрального Сахелю з сусідніми західноафриканськими країнами зросла на 250 % (понад 450 випадків)¹⁵.

З огляду на попередній досвід урегулювання кризи в державах Центрального Сахелю можна виокремити три групи стратегічних орієнтирів: перша – спрямована на поліпшення безпекової ситуації, друга – на забезпечення сталого розвитку регіону, третя – на економічне зростання.

Одним із головних орієнтирів першої групи є створення регіональної архітектури безпеки під проводом африканського регіонального органу, що дасть змогу швидко реагувати на кризи та запобігти можливості зовнішніх акторів мати зиск (як ресурсний, так і політичний) із слабкості регіону. З огляду на масштаб і потенційну ескалацію терористичної загрози, важливо координувати зусилля різних регіональних ініціатив та організацій, включно з Аккрською ініціативою та ЕКОВАС. З огляду на імідж та широке представництво, ЕКОВАС може стати ядром нової регіональної архітектури безпеки. Доцільно також забезпечити координацію із загальноафриканською архітектурою миру та безпеки Африканського Союзу. Окремим напрямом має бути пошук консенсусу і залучення Малі, Буркіна-Фасо та Нігеру до цієї архітектури, оскільки без їхньої участі та без активної протидії тероризму на їхніх територіях діяльність екстремістських угруповань поширяться й на інші країни Африки, початок чого спостерігається вже зараз.

Наступним безпековим орієнтиром є поліпшення спроможності армій країн регіону для ефективнішої відповіді на терористичні загрози. У пригоді може стати досвід іноземних партнерів, проведення спільних військових навчань.

Друга група орієнтирів охоплює питання демократичного управління та сталого розвитку, оскільки слабкість у цій сфері створює деструктивні умови для розширення діяльності терористичних угруповань та залучення місцевого населення до їхніх лав. Головним чинником є протидія подальшому силовому захопленню влади в країнах регіону, адже однією з основних причин переворотів є відсутність відповіді на них. А прийшовши до влади, військові хунти найменше дбають про добробут та безпеку цивільного населення країни.

Ця група орієнтирів передбачає також роботу з молоддю через розвиток освітніх ініціатив, підвищення кваліфікації молодих спеціалістів та сприяння їхній інтеграції на ринку праці, ефективне вирішення питання біженців з місцевими громадами. Істотне значення має також зміцнення місцевого управління завдяки більшій прозорості процесів управління, залученню громадян до ухвалення рішень та поліпшенню якості публічних послуг.

Третя група орієнтирів стосується залучення іноземних інвестицій, посилення розвитку та інтеграції в сільських і слаборозвинених зонах, створення спеціальних економічних програм для молоді, надання кредитів для малого та середнього бізнесу. Корисним може стати досвід Кот-д'Івуару, який застосував схожу стратегію у 2020 р., щоб убезпечити північ країни від поширення діяльності екстремістських угруповань¹⁶.

Реалізація зазначених орієнтирів дасть змогу стабілізувати ситуацію в регіоні Центрального Сахелю, адже комплексний підхід сприятиме зміцненню безпеки, економічному відновленню та створенню стійких інституцій, здатних протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам. Лише

¹⁴ Patty Nieberg, "US looks to West Africa as new hub for counter-terrorism mission after leaving Niger, Chad," *Task & Purpose*, September 12, 2024, <https://taskandpurpose.com/news/us-west-africa-counter-terrorism/>

¹⁵ "IntelBrief: November 20, 2024," The Soufan Center, November 20, 2024, <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-november-20/>

¹⁶ Florence Richard, "Comment Alassane Ouattara a contenu la menace jihadiste," *Jeune Afrique*, August 27, 2024, <https://www.jeuneafrique.com/1591571/politique/comment-ouattara-a-contenu-la-menace-jihadiste/>

завдяки поєднанню цих напрямів можна забезпечити довгострокову стабільність і розвиток, необхідні для досягнення мирного співіснування в регіоні.

Висновки. Безпекова криза в Центральному Сахелі має багатовимірний характер, зумовлений впливом транснаціонального тероризму, етнічних конфліктів, змін клімату, організованої злочинності, а її коріння сягає глибинних чинників, як-от значна слабкість державних інститутів, низький рівень соціально-економічного розвитку. Попри масштабні міжнародні зусилля, зокрема операції «Бархан», «Сервал» та MINUSMA, первинні причини кризи досі не усунено через недостатню координацію дій учасників та фокусування на військових методах.

Ситуація в Центральному Сахелі різко загострилася після серії переворотів у Малі, Буркіна-Фасо та Нігері. Після виходу Франції, США та міжнародних місій виник вакуум, який заповнила Росія через військову співпрацю та залучення найманців. Однак діяльність російських сил виявилася малоєфективною в боротьбі з тероризмом, оскільки їхнім основним інтересом є підтримка чинних режимів та отримання контролю над ресурсами. Це призвело до зростання насильства, загострення терористичних загроз і створення ризиків дестабілізації сусідніх країн.

Розв'язання кризи в Центральному Сахелі потребує комплексного підходу: посилення регіональної архітектури безпеки, забезпечення сталого економічного розвитку, соціальної інтеграції маргіналізованих громад і відновлення державного управління. Системна стабілізація передбачає інвестування в розвиток сільських районів, розширення доступу до освіти, боротьбу з безробіттям молоді та формування умов для сталого урядування. Це дасть змогу зменшити залежність населення від терористичних угруповань і підвищить ефективність боротьби з екстремізмом у довгостроковій перспективі.

Список використаної літератури

- Олійник, Юрій, Марта Олійник-Дьомочко, Анатолій Максимов. «Вплив діяльності ПВК “Вагнер” на держави Африки: наслідки для України». Центр міжнародної безпеки, International Security Analytics, червень 2023. <https://analytics.intsecurity.org/wagner-group-africa>.
- ACLED. “Regional Overview: Africa (21–27 May 2022).” *ReliefWeb*, June 1, 2022. <https://reliefweb.int/report/burkina-faso/acled-regional-overview-africa-21-27-may-2022>.
- African Center for Strategic Studies. “Militant Islamist Groups Advancing in Mali.” African Center for Strategic Studies, September 24, 2024. <https://africacenter.org/spotlight/militant-islamist-groups-advancing-mali/>.
- All Eyes on Wagner. “Disarray in Azawad.” August 3, 2024. <https://alleyesonwagner.org/2024/08/03/disarray-in-azawad>.
- Diallo, Tiemoko. “Mali Signs Agreement with Russia to Build Gold Refinery.” *Reuters*, November 22, 2023. <https://www.reuters.com/markets/commodities/mali-signs-agreement-with-russia-build-gold-refinery-2023-11-22>.
- Global Terrorism Index 2024*. Institute for Economics and Peace, February 29, 2024. <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2024>.
- Hojje, Katarina, and Antony Sguazzin. “Sahel Deaths Are Surging, Contracting Juntas’ Claims on Security.” *Bloomberg*, August 7, 2023. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-07/sahel-deaths-are-surging-contracting-juntas-claims-on-security>.
- Karr, Liam. “Africa File Special Edition: Russia’s Africa Corps Arrives in Niger – What’s Next?” Institute for the Study of War, April 12, 2024. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/africa-file-special-edition-russia%E2%80%99s-africa-corps-arrives-niger-what%E2%80%99s-next>.
- Kowalska, Anna. “Wagner Forces Under a New Flag: Russia’s Africa Corps in Burkina Faso.” Centre for Eastern Studies, January 31, 2024. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-01-31/wagner-forces-under-a-new-flag-russias-africa-corps-burkina-faso>.
- Nieberg, Patty. “US looks to West Africa as new hub for counter-terrorism mission after leaving Niger, Chad.” *Task & Purpose*, September 12, 2024. <https://taskandpurpose.com/news/us-west-africa-counter-terrorism/>
- Office of the High Commissioner for Human Rights. “Rapport sur les évènements de Moura du 27 au 31 mars 2022.” Office of the High Commissioner for Human Rights, May 2023. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/mali/20230512-Moura-Report.pdf>.

- Richard, Florence. “Comment Alassane Ouattara a contenu la menace jihadiste.” *Jeune Afrique*, August 27, 2024. <https://www.jeuneafrique.com/1591571/politique/comment-alassane-ouattara-a-contenu-la-menace-jihadiste>.
- Security Council Report. “West Africa and the Sahel. Monthly Forecast.” Security Council Report, December 2024. <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2024-12/west-africa-and-the-sahel-13.php>.
- Spatial Conflict Dynamics indicator. Mapping Territorial Transformations in Africa. Accessed January 16, 2025. <https://mapping-africa-transformations.org/security>.
- The Soufan Center. “IntelBrief: November 20, 2024.” The Soufan Center, November 20, 2024. <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-november-20>.
- Whitman, Dan. “The West’s Loss of the Sahel: Not Only Russia’s Doing.” Foreign Policy Research Institute, July 2024. <https://www.fpri.org/article/2024/07/the-wests-loss-of-the-sahel-not-only-russias-doing>.

Bibliography

- ACLED. “Regional Overview: Africa (21–27 May 2022).” *ReliefWeb*, June 1, 2022. <https://reliefweb.int/report/burkina-faso/acled-regional-overview-africa-21-27-may-2022>.
- African Center for Strategic Studies. “Militant Islamist Groups Advancing in Mali.” African Center for Strategic Studies, September 24, 2024. <https://africacenter.org/spotlight/militant-islamist-groups-advancing-mali/>.
- All Eyes on Wagner. “Disarray in Azawad.” August 3, 2024. <https://alleyesonwagner.org/2024/08/03/disarray-in-azawad>.
- Diallo, Tiemoko. “Mali Signs Agreement with Russia to Build Gold Refinery.” *Reuters*, November 22, 2023. <https://www.reuters.com/markets/commodities/mali-signs-agreement-with-russia-build-gold-refinery-2023-11-22>.
- Global Terrorism Index 2024*. Institute for Economics and Peace, February 29, 2024. <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2024>.
- Hoije, Katarina, and Antony Sguazzin. “Sahel Deaths Are Surging, Contracting Juntas’ Claims on Security.” *Bloomberg*, August 7, 2023. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-07/sahel-deaths-are-surging-contracting-juntas-claims-on-security>.
- Karr, Liam. “Africa File Special Edition: Russia’s Africa Corps Arrives in Niger – What’s Next?” Institute for the Study of War, April 12, 2024. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/africa-file-special-edition-russia%E2%80%99s-africa-corps-arrives-niger-what%E2%80%99s-next>.
- Kowalska, Anna. “Wagner Forces Under a New Flag: Russia’s Africa Corps in Burkina Faso.” Centre for Eastern Studies, January 31, 2024. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-01-31/wagner-forces-under-a-new-flag-russias-africa-corps-burkina-faso>.
- Nieberg, Patty. “US looks to West Africa as new hub for counter-terrorism mission after leaving Niger, Chad.” *Task & Purpose*, September 12, 2024. <https://taskandpurpose.com/news/us-west-africa-counter-terrorism/>
- Office of the High Commissioner for Human Rights. “Rapport sur les événements de Moura du 27 au 31 mars 2022.” Office of the High Commissioner for Human Rights, May 2023. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/mali/20230512-Moura-Report.pdf>.
- Oliinyk, Yurii, Marta Oliinyk-D’omochko, and Anatolii Maksymov. “The Impact of Wagner Group’s Activities on African States: Implications for Ukraine.” Centre for International Security, International Security Analytics, July 3, 2023. <https://analytics.intsecurity.org/en/the-impact-of-wagner-groups-activities-on-african-states-implications-for-ukraine/>
- Richard, Florence. “Comment Alassane Ouattara a contenu la menace jihadiste.” *Jeune Afrique*, August 27, 2024. <https://www.jeuneafrique.com/1591571/politique/comment-alassane-ouattara-a-contenu-la-menace-jihadiste>.
- Security Council Report. “West Africa and the Sahel. Monthly Forecast.” Security Council Report, December 2024. <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2024-12/west-africa-and-the-sahel-13.php>.
- Spatial Conflict Dynamics indicator. Mapping Territorial Transformations in Africa. Accessed January 16, 2025. <https://mapping-africa-transformations.org/security>.
- The Soufan Center. “IntelBrief: November 20, 2024.” The Soufan Center, November 20, 2024. <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-november-20>.
- Whitman, Dan. “The West’s Loss of the Sahel: Not Only Russia’s Doing.” Foreign Policy Research Institute, July 2024. <https://www.fpri.org/article/2024/07/the-wests-loss-of-the-sahel-not-only-russias-doing>.

Marta Oliynyk-Domochko

International Charitable Foundation “Global Ukraine”

TRANSFORMATION OF THE SECURITY SITUATION IN THE CENTRAL SAHEL AFTER THE OPERATION BARKHANE

Abstract

This article comprehensively explores the changing security landscape in the Central Sahel subregion – Mali, Burkina Faso, and Niger – after the conclusion of Operation Barkhane in 2022. Particular emphasis is placed on the Liptako-Gourma region, a critical arena for the activity of terrorist groups such as Jama’at Nasr al-Islam wal Muslimin (JNIM), affiliates of the Islamic State, Al-Qaeda, and Boko Haram. The article highlights the reasons for the spread of terrorism, including the aftermath of the Libyan conflict, the impact of ethnic disputes, and the frailty of state authority.

The author analyzes the region’s security architecture during and after Operation Barkhane, identifying factors, that led to the limited efficacy of counterterrorism in 2014–2022. The discussion also examines how and why security assurance strategies in the region have shifted. Special attention is directed toward the influence of mercenaries from the Russian “Africa Corps” paramilitary unit, key drivers behind the recent escalation of terrorist activity, the role of military regimes, and the implications of the establishment of the Alliance of Sahel States.

In the final section, the author identifies three main groups of strategic guidelines necessary to address the security crisis in the Central Sahel: improving the security situation, ensuring sustainable development, and fostering economic growth. Specific recommendations include establishing a regional security architecture under an African authority, enhancing the operational capacities of regional armies, attracting foreign investments, developing infrastructure in underdeveloped areas, addressing youth unemployment, and supporting small and medium-sized enterprises. Implementing these initiatives could stabilize the region, strengthen institutions, reduce terrorism, and ensure long-term stability and progress.

The author used such methods as comparative and historical analyses, a systems approach, case study, modeling, and forecasting.

Keywords: Sahel, terrorist groups, regional security, security architecture, Barkhane, Mali, Burkina Faso, Niger, ECOWAS.

Матеріал надійшов 19 січня 2025 р.

Олійник-Дьомочко Марта Сергіївна – кандидатка політичних наук, експертка Фондації Global Ukraine (м. Київ, Україна)

Oliynyk-Domochko Marta – PhD in Political Science, expert at the Global Ukraine Foundation (Kyiv, Ukraine)

ORCID iD: 0000-0002-9113-5677

E-mail: marta.domochko@gmail.com

Цитування (Чикаго: виноски і бібліографія):

Олійник-Дьомочко, Марта. «Трансформація безпекової ситуації в Центральному Сахелі після завершення операції «Бархан»». *Empirio* 2, № 1 (2025): 92–101. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.92-101>.

Citation (Chicago: Notes and Bibliography):

Oliynyk-Domochko, Marta. “Transformation of the Security Situation in the Central Sahel after the Operation Barkhane.” *Empirio* 2, no. 1 (2025): 92–101. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.92-101> [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)